

Μια από τις 14 ειρηνευτικές προτάσεις του προέδρου των ΗΠΑ, Γούντρο Ουίλσον, για τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου, αυτή για τη μεταπολεμική πραγματικότητα, ήταν και η δημιουργία ενός παγκόσμιου οργανισμού που θα επίλυε τις διαφορές και θα επέβλεπε την τήρηση της ειρήνης. Γεννήθηκε έτσι η ιδέα για την ίδρυση της Κοινωνίας των Εθνών (ΚτΕ). Ο νέος οργανισμός, που προβλέφθηκε από τη συνθήκη των Βερσαλλιών (1919), θα ξεκινούσε μετά την επικύρωσή της από τις ενδιαφερόμενες δυνάμεις (τις νικήτριες ΗΠΑ, Βρετανία, Γαλλία, Ιταλία και τη νικημένη Γερμανία).

Η συνθήκη των Βερσαλλιών επικυρώθηκε ως τις 10 Ιανουαρίου 1920 από τα κοινοβούλια Βρετανίας, Γαλλίας, Ιταλίας και Γερμανίας αλλά απορρίφθηκε από τη γερουσία των ΗΠΑ. Οι Αμερικανοί εναντιώνονταν στο άρθρο 10 του καταστατικού της ΚτΕ που προέβλεπε ότι τα κράτη - μέλη της έπρεπε να συνδράμουν στρατιωτικά όποιο κράτος – μέλος δεχόταν επίθεση κατά της εδαφικής του ακεραιότητας και της πολιτικής του ανεξαρτησίας. Οι πολέμιοι του νέου θεσμού αντιδρούσαν «στο δικαίωμα της ΚτΕ να στέλνει τα παιδιά μας στον πόλεμο». Άλλωστε, για τους Αμερικανούς, η αιτία της συμμετοχής τους στον πόλεμο είχε λήξει με την κατάρρευση της Γερμανίας. Πια, μπορούσαν να επανέλθουν στο «δόγμα Μονρόε» που από τον 19^ο αιώνα διακήρυσσε την απαγόρευση της εμπλοκής των Ευρωπαίων σε θέματα της Αμερικής και των Αμερικανών σε θέματα της Ευρώπης. Τυπικά, οι Αμερικανοί επέστρεφαν στον απομονωτισμό τους.

Με όλα αυτά, στην «ΚτΕ», δεν μετείχε ο κύριος εμπνευστής της, οι Ηνωμένες Πολιτείες. Την επηρέαζαν όμως. Το καταστατικό της ΚτΕ προέβλεπε ότι μετείχαν αυτοδικαίως σ' αυτήν τα 32 κράτη των νικητών τα οποία λογίζονταν «ιδρυτικά μέλη». Από τα ουδέτερα στον πόλεμο κράτη, μπορούσαν να γίνουν δεκτά όσα, μέσα σε δυο μήνες από τη λήψη της σχετικής πρόσκλησης, αποδέχονταν «άνευ όρων» το καταστατικό της, συνολικά 13 χώρες. Για τους νικημένους (επίσης 13) έπρεπε να δοκιμαστεί η προσήλωσή τους στην ειρήνη για να μπορούν να υποβάλουν αίτηση να γίνουν δεκτοί. Και πάλι, έπρεπε να εξασφαλίσουν τη συγκατάθεση των δύο τρίτων των ιδρυτικών μελών για να εγκριθεί η αίτησή τους. Στην κατηγορία αυτή, οι εμπνευστές του κανονισμού περιέλαβαν και την κομμουνιστική Ρωσία καθώς και τα κράτη που είχαν αποσπαστεί από την τσαρική επικράτεια. Η Ρωσία κατάγγειλε τον θεσμό ως όργανο του ιμπεριαλισμού. Έτσι κι αλλιώς, με τη Ρωσία και τις ΗΠΑ έξω από τον οργανισμό, ο νέος οργανισμός δεν φαινόταν να έχει μέλλον.

Στη συνέλευση της ΚτΕ, η Βρετανία εξασφάλισε έξι ψήφους, μια της μητρόπολης και από μία των αποικιών της Καναδά, Αυστραλίας, Νέας Ζηλανδίας, Ινδιών και Νοτιοαφρικανικής Ένωσης. Αλλά και οι εκτός οργανισμού ΗΠΑ διέθεταν πέντε ψήφους, αυτές των από τις ΗΠΑ εξαρτημένων κρατών Κούβας, Αϊτής, Παναμά, Λιβερίας και Νικαράγουα. Με την Πορτογαλία να ακολουθεί τα κελεύσματα της Βρετανίας, οι δυο αγγλοσαξονικές χώρες δεν

δυσκολεύονταν να περνούν τις θέσεις τους, ενώ παράλληλα μπορούσαν να απορρίψουν την ένταξη όποιας χώρας την παρουσία δεν επιθυμούσαν καθώς οι σε ψήφους δύναμή τους υπερέβαινε το ένα τρίτο.

Με τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου, κάποια μέτωπα έμεναν ανοιχτά. Ανάμεσά τους και το μέλλον των περιοχών Φιούμε, Μικράς Ασίας, Βίλνας, Μέμελ και Άνω Σιλεσίας. Το Φιούμε (στον μυχό της Αδριατικής), ανήκε στους νικημένους Αυστριακούς και το διεκδικούσαν Ιταλοί και Γιουγκοσλάβοι. Η Αντάντ είχε υποσχεθεί αόριστα να δοθεί στην Ιταλία τμήμα της (κατεχόμενης από τη νικημένη Οθωμανική αυτοκρατορία) Μικράς Ασίας, ενώ την περιοχή της Σμύρνης με την ενδοχώρα την είχε τάξει στην Ελλάδα. Η Βίλνα (σήμερα πρωτεύουσα της Λιθουανίας) αποτελούσε έδαφος της πρώην τσαρικής Ρωσίας που διεκδικούσαν η Πολωνία και η Λιθουανία. Οι ίδιες έριζαν και για το Μέμελ (λιμάνι της Βαλτικής που οι σύμμαχοι είχαν αφαιρέσει από την Γερμανία). Η (πρώην γερμανική), Άνω Σιλεσία αποτελούσε το μήλο της έριδας ανάμεσα στη νικημένη Γερμανία και την αρτισύστατη Πολωνία. Ανοιχτά ήταν και τα μέτωπα των ασιατικών πρώην εδαφών της νικημένης Οθωμανικής αυτοκρατορίας, ενώ η Ιταλία ονειρευόταν τα νησιά του Ιονίου και η Γαλλία την πλούσια σε κοιτάσματα γειτονική της γερμανική περιοχή της Ρουρ.

Το Φιούμε ανακηρύχτηκε «ελεύθερη πολιτεία» με τη συνθήκη του Ραπάλο (12 Νοεμβρίου 1920), χωρίς η ΚτΕ να προλάβει να ασχοληθεί με αυτό ουσιαστικά, καθώς η πρώτη της συνεδρίαση (16 Ιανουαρίου 1920) είχε τυπικό χαρακτήρα και η δεύτερη (15 Νοεμβρίου 1920) πραγματοποιήθηκε τρεις μέρες μετά την υπογραφή.

Το ζήτημα της Μικράς Ασίας έμελλε να μεταβληθεί σε ελληνική τραγωδία. Όλα τα υπόλοιπα (μαζί και η τελική κατάληξη του Φιούμε στην Ιταλία) λύθηκαν με πραξικοπηματικό τρόπο. Με την ΚτΕ να μετατρέπεται σε διεθνές όργανο επικύρωσης πραξικοπημάτων. Και πεδίο αντιπαράθεσης ανάμεσα στη Βρετανία και τη Γαλλία που επιδόθηκαν σε πρωτοφανή μεταξύ τους ανταγωνισμό. Με τους Γάλλους να συμπράττουν κατά περίπτωση με τους Ιταλούς. Ένα χειροπιαστό επεισόδιο αυτού του ανταγωνισμού είχε εκδηλωθεί στη διάρκεια της πολωνικής εισβολής στη μπολσεβίκικη Ρωσία το 1918. Οι Βρετανοί αντέδρασαν στο διπλωματικό πεδίο, ενώ οι Γάλλοι βοήθησαν ενεργά. Από την άνοιξη του 1920, οι Πολωνοί ξεκίνησαν σφοδρή προέλαση που τους έφερε ως το Κίεβο. Η ρωσική απεπιθέση τους ανάγκασε σε άτακτη υποχώρηση, με τους Ρώσους να φθάνουν ως τα προάστια της Βαρσοβίας. Ο πωλονοσοβιετικός πόλεμος έληξε, κι αυτός χωρίς τη μεσολάβηση της ΚτΕ, με τη συνθήκη του Οκτωβρίου 1920.

Με ευχολόγια και με μόνη τη δράση ενός ανθρώπου, του Φρίτιοφ Νάνσεν, που αναλώθηκε στην προστασία των προσφύγων στην Ελλάδα και των πεινασμένων στην κομμουνιστική

Ρωσία, η ΚτΕ δεν μπορούσε να καταξιωθεί.

(τελευταία επεξεργασία, 14.6.2009)